

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації ГОМОНА Олександра Вікторовича на тему: «Інституційне забезпечення управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування»

На основі аналізу змісту дисертаційної роботи ГОМОНА Олександра Вікторовича, його наукових публікацій, у яких представлено ключові результати дослідження, а також з урахуванням результатів обговорення на фаховому науковому семінарі встановлено наступне:

Актуальність теми дисертації. Сучасний розвиток аграрного сектору України відбувається в умовах високої турбулентності зовнішнього середовища, що зумовлена глобалізаційними процесами, структурними трансформаціями економіки, цифровізацією виробничих систем, кліматичними змінами та наслідками воєнних викликів. За таких умов ефективність функціонування сільськогосподарських підприємств значною мірою визначається не лише рівнем технологічного забезпечення чи ресурсного потенціалу, а й якістю інституційного середовища, яке формує правила взаємодії економічних суб'єктів, визначає механізми координації діяльності та впливає на управлінські рішення.

Виробнича діяльність аграрних підприємств характеризується високим рівнем невизначеності, сезонністю, залежністю від природно-кліматичних факторів і коливань ринкової кон'юнктури, що актуалізує необхідність формування ефективного інституційного забезпечення управління, здатного мінімізувати транзакційні витрати, підвищувати адаптивність виробничих систем і забезпечувати стабільність результатів господарювання. Водночас існуюча система формальних і неформальних інституцій в аграрній сфері України часто характеризується фрагментарністю, нестабільністю нормативно-правового регулювання та недостатнім рівнем узгодженості між державними, ринковими та внутрішньоорганізаційними механізмами управління.

Особливої актуальності набуває дослідження інституційного забезпечення управління виробничою діяльністю в контексті євроінтеграційних процесів, адаптації до вимог спільної аграрної політики ЄС, цифрової трансформації агробізнесу та необхідності підвищення резильєнтності підприємств в умовах воєнних ризиків і післявоєнного відновлення. Пошук нових управлінських підходів, заснованих на поєднанні інституційної теорії та сучасних концепцій менеджменту, дозволяє сформулювати ефективні моделі координації виробничих процесів, підвищити результативність використання ресурсів і забезпечити довгострокову конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств.

Отже, наукова проблема вдосконалення інституційного забезпечення управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств є актуальною як з теоретичної, так і з практичної точки зору, що обумовлює

необхідність комплексного дослідження відповідних організаційно-економічних механізмів та інструментів управління.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами університету та кафедри. Дисертаційне дослідження виконано в рамках науково-дослідної роботи Білоцерківського національного аграрного університету, зокрема в межах ініціативної теми «Формування системи продовольчого забезпечення населення в контексті повоєнного відновлення економіки України» (державний реєстраційний номер 0123U104509). У процесі дослідження автором розроблено та науково обґрунтовано інституційні підходи до управління виробничою діяльністю суб'єктів аграрного підприємництва, спрямовані на підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції та зміцнення стійкості функціонування аграрного сектору.

3. Наукова новизна одержаних результатів досліджень. До найбільш вагомих наукових результатів, сформованих здобувачем Гомоном О.В. у межах дисертаційного дослідження, відносяться:

Удосконалено:

підхід до структуризації інституційного середовища управління виробничою діяльністю підприємств корпоративного сектору аграрної економіки, що передбачає виокремлення його функціональної багаторівневої структури та уточнення механізмів впливу на процес прийняття управлінських рішень з урахуванням галузевих особливостей сільського господарства та воєнних ризиків;

аналітичний інструментарій для оцінювання інституційного середовища аграрного бізнесу, який передбачає врахування структурних трансформацій у складі сільськогосподарських підприємств, впливу воєнних шоків та асиметрії доступу до державної підтримки, що дало змогу ідентифікувати консолідаційний характер післявоєнного відновлення та визначити його інституційні обмеження;

методику ідентифікації інституційних дисфункцій управління виробничою діяльністю підприємств корпоративного сектору, що ґрунтується на інтеграції фінансових, виробничих та управлінських індикаторів і дозволяє обґрунтувати домінування адаптаційної моделі «самострахування» над інвестиційно орієнтованим розвитком;

інституційний інструментарій підвищення ефективності управління виробничою діяльністю підприємств корпоративного сектору аграрної економіки, який базується на поєднанні цифрових управлінських рішень, економіко-математичного моделювання, контрактних і страхових механізмів та забезпечує перехід від реактивної до превентивної моделі управління ризиками.

Набули подальшого розвитку:

наукові положення інституційного та неоінституціонального підходів до управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств шляхом їх адаптації до умов воєнної та післявоєнної нестабільності, що дало змогу обґрунтувати інституційне управління як резильєнтно орієнтовану концептуальну рамку, спрямовану на поетапний перехід від моделі виживання до відновлення та стабілізації виробничої діяльності;

методичний інструментарій дослідження інституційного забезпечення управління виробничою діяльністю суб'єктів аграрного підприємництва, який, на

відміну від існуючих підходів, ґрунтується на інтеграції інституційного та трансакційного аналізу зі статистичними, економетричними і сценарно-модельними методами, що забезпечує багаторівневу узгодженість оцінювання інституційних чинників на макро-, мезо- та мікрорівнях і підвищує обґрунтованість управлінських висновків в умовах структурної нестабільності;

положення щодо впливу інституційних чинників на практику управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств шляхом їх кількісного обґрунтування через аналіз змін у спеціалізації виробництва, рівні технологічної інтенсивності та фінансовій поведінці суб'єктів господарювання в умовах воєнної невизначеності;

концептуальні засади розвитку інституційного забезпечення управління виробничою діяльністю підприємств корпоративного сектору аграрної економіки шляхом інтеграції інструментів цифровізації, ризик-орієнтованого регулювання та інститутів знань, що обґрунтовано на основі сценарного моделювання прогнозних параметрів зростання продуктивності праці;

підходи до обґрунтування стратегічних напрямів розвитку інституційного середовища управління аграрним бізнесом у післявоєнний період, які базуються на рейтингово-індексному оцінюванні інституційної ефективності та дозволяють кількісно підтвердити переваги сценарію системної інституційної модернізації порівняно з інерційними й адаптаційними моделями розвитку.

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, результатів, висновків і рекомендацій. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження забезпечується використанням сучасних теоретико-методичних засад інституційної та неоінституціональної економічної теорії, концепцій стратегічного й операційного менеджменту, теорії трансакційних витрат, а також міждисциплінарного підходу до дослідження управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств. Теоретичні узагальнення базуються на системному аналізі наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених з проблем інституційного середовища, управління аграрним бізнесом, ризик-орієнтованого менеджменту та розвитку виробничих систем в умовах нестабільності.

Достовірність отриманих результатів підтверджується використанням офіційних статистичних даних Державної служби статистики України, матеріалів міжнародних організацій (FAO, OECD, Світовий банк тощо), чинної нормативно-правової бази, аналітичних звітів і галузевих досліджень. У роботі застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, зокрема інституційний і трансакційний аналіз, економіко-статистичні та економетричні методи, порівняльний аналіз, рейтингово-індексні оцінки, сценарно-модельні підходи та методи стратегічного аналізу, що забезпечило всебічне дослідження інституційного забезпечення управління виробничою діяльністю на макро-, мезо- та мікрорівнях.

Обґрунтованість практичних рекомендацій підтверджується результатами кількісного аналізу, їх логічною узгодженістю з теоретичними положеннями дослідження та відповідністю сучасним викликам розвитку аграрного сектору України, зокрема воєнним ризикам і завданням післявоєнного відновлення.

Висновки є логічно обґрунтованими, спираються на результати особистих досліджень автора та підтверджені розрахунковими і статистично опрацьованими даними. Отримані результати апробовано у наукових публікаціях і під час науково-практичних заходів, що підтверджує їх наукову новизну, практичну значущість і можливість використання у діяльності сільськогосподарських підприємств, органів державного управління та освітньому процесі.

5. Практичне значення отриманих результатів і ступінь їх використання. Результати дисертаційного дослідження впроваджено у виробничо-господарську діяльність ТОВ «Агрохолдинг «Сквира» (довідка № 184/10 від 01.10.2025 р.) з метою вдосконалення інституційного середовища управління. Практична реалізація розроблених підходів сприяла підвищенню узгодженості управлінських рішень, а також забезпечила адаптацію внутрішніх регламентів підприємства до актуальних інституційних трансформацій і сучасних умов функціонування аграрного сектору.

Наукові положення та практичні рекомендації, обґрунтовані в дисертаційній роботі, використано під час удосконалення системи управління виробничою діяльністю ТОВ «Золоті Луки» (довідка № 115/4 від 29.10.2025 р.). Їх застосування охоплювало розроблення та актуалізацію внутрішніх інституційних регламентів, оптимізацію розподілу управлінських повноважень, посилення координації виробничих процесів і забезпечення більшої узгодженості управлінських рішень на стратегічному, тактичному й операційному рівнях.

Отримані результати дисертаційного дослідження також впроваджено в освітній процес Білоцерківського національного аграрного університету та використовуються під час викладання дисциплін «Управлінський облік», «Менеджмент інноваційного проєкту» і «Аграрний менеджмент» (довідка № 156/57 від 12.11.2025 р.).

6. Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих наукових працях. Основні результати дисертаційного дослідження оприлюднено у 10 наукових публікаціях загальним обсягом 2,95 друкованих аркушів (з них авторський внесок становить 2,13 друкованих аркушів), зокрема 6 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України, 1 статтю – у виданні, що індексується в міжнародній наукометричній базі Scopus, а також 3 тези доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій різних рівнів.

Дисертація є завершеним самостійним науковим дослідженням. Опубліковані автором наукові праці відображають ключові положення дослідження та належним чином репрезентують отримані результати. У наукових публікаціях, виконаних у співавторстві, використано лише ті ідеї й результати, які є особистим науковим доробком здобувача.

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Гомон О. В. Теоретичні засади стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами. Агросвіт. 2022. № 19. С. 65–72. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.19.65> (0,32 д.а.)

2. Гомон О. В. Методичні підходи до управління розвитком сільськогосподарських підприємств. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 19–20. С. 100–107. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2022.19-20.100> (0,33 д.а.).

3. Желавська Н., Гомон О. Вплив інституціональної теорії на розвиток системи управління сільськогосподарськими підприємствами. Економічний аналіз. 2024. Т. 34, № 4. С. 684–692 DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.04.684>. (0,31 д.а., особистий внесок (0,20 д.а.), обґрунтовано еволюцію інституціональної теорії).

4. Желавська Н., Гомон О. Неформальні інститути в управлінні українськими агропідприємствами: виклики та можливості. Економічний аналіз. 2025. № 1. С. 588–598. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.01.588> (0,31 д.а., особистий внесок (0,21 д.а.), обґрунтовано вплив неформальних інститутів на управління сільськогосподарських підприємств).

5. Гомон О. Роль інституційного середовища в ефективному управлінні сільськогосподарськими підприємствами. Агросвіт. 2025. № 12. С. 23–31. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.12.173> (0,33 д.а.).

6. Гомон О. В. Роль державних інституцій у системі управління сільськогосподарськими підприємствами. Ефективна економіка. 2025. № 7. URL: <https://nauka.com.ua/index.php/ee/article/view/7075/7189> (0,32 д.а.).

Публікації у наукових виданнях іноземних держав:

7. Khakhula V., Kostyuk O., Lanchenko O., Antonyuk H., Homon O. Innovative tools for risk management of the production activities of agricultural enterprises in an institutional environment. Scientific Horizons. 2024. Vol. 27, No. 2. P. 136–153. DOI: <https://doi.org/10.48077/scihor2.2024.136>. 0,43 д.а., особистий внесок здобувача (0,12 д.а.): обґрунтовано вплив інституцій на управління сільськогосподарськими підприємствами).

Матеріали науково-практичних конференцій:

8. Гомон О., Антонюк Г. Теоретичні підходи до трансформації поняття «управління підприємством». Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали VIII Всеукр. наук.-практ. конф., 25 березня 2025 р., Полтава. Полтава : Полтавський державний аграрний університет, 2025. С. 73–74. (0,2 д.а., авторський внесок здобувача (0,1 д.а.) розкрито поняття «управління підприємством»).

9. Гомон О., Антонюк Г. Роль і місце теорій інституціоналізму у формуванні системи управління сільськогосподарськими підприємствами. Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., 14–15 квітня 2025 р., Полтава. Полтава, 2025. С. 370–372. (0,2 д.а., авторський внесок здобувача (0,1 д.а.) обґрунтовано методи управління сільськогосподарськими підприємствами»).

10. Гомон О., Антонюк Г. С. Роль і місце інституцій в управлінні сільського господарства. Актуальні проблеми управління та адміністрування: теоретичні і практичні аспекти : матеріали X Міжнар. наук.-практ. конф.,

15 травня 2025 р. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2025. С. 131–134 (0,2 д.а., авторський внесок здобувача (0,1 д.а.) обгрунтовано поняття «інститут» та «інституція»).

7. Апробація результатів дослідження. Основні наукові та практичні результати дисертаційного дослідження апробовано під час VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції (25 березня 2025 р., м. Полтава), III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми сучасної науки: теоретичні та практичні дослідження молодих учених» (14–15 квітня 2025 р., м. Полтава), а також X Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2025 р., м. Кам'янець-Подільський: ЗВО «ПДУ», 2025 р.).

8. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Відзначаючи високий рівень теоретичної обгрунтованості, значущість наукових і практичних результатів та логічну послідовність викладення матеріалу, водночас доцільно звернути увагу на окремі дискусійні положення й зауваження:

1. У теоретичній частині, зокрема в підрозділі 1.2, доцільним було б більш глибоко розкрити роль інституцій довіри, соціального капіталу та неформальних норм як чинників координації управлінських рішень і зниження трансакційних витрат у аграрному секторі. Це дозволило б посилити поведінковий та соціально-інституційний вимір дослідження.

2. У підрозділі 1.2 (с. 31–32) доцільно чіткіше розмежувати інституційні чинники макrorівня та мікрорівня управління, що дозволило б глибше обгрунтувати відмінності між впливом державних регуляторів, галузевих інституцій та внутрішньоорганізаційних механізмів на управлінські рішення сільськогосподарських підприємств.

3. У підрозділі 2.1 аналіз державної підтримки доцільно доповнити оцінкою ефективності окремих програм у розрізі типів підприємств. Застосування такого підходу підвищить аргументованість висновків щодо інституційної асиметрії доступу до бюджетних ресурсів та її впливу на фінансову стійкість різних груп аграрних виробників.

4. У підрозділі 2.3 аналіз інституційних дисфункцій є змістовним, однак доцільно доповнити класифікацією за рівнем управлінського впливу (макро-, мезо- та мікрорівень), що підвищило б прикладну цінність отриманих висновків для різних груп управлінських рішень.

5. У підрозділі 2.3 доцільно ширше використати порівняльний аналіз інституційних рішень України та окремих країн ЄС, що сприятиме більш предметному обгрунтуванню напрямів інституційної конвергенції та адаптації європейських управлінських практик до національних умов.

6. У підрозділі 3.1 недостатньо розкрито роль логістичних інститутів у забезпеченні безперервності виробничо-збутових процесів. Деталізація цього аспекту є особливо важливою з огляду на зростання логістичних ризиків та їх критичний вплив на ефективність управління в умовах воєнної нестабільності.

7. У підрозділі 3.2 на с.158-160 доцільно детальніше висвітлити інституційні умови розвитку контрактного землеробства. Така деталізація підвищила б практичну цінність рекомендацій, зокрема для малих і середніх сільськогосподарських підприємств, які найбільше залежать від стабільності контрактних відносин.

8. Прогнозні розрахунки рейтингово-індексного показника RII, наведені в підрозділі 3.3 на с. 172–174, доцільно доповнити з врахуванням широкого спектра зовнішньоекономічних ризиків, зокрема коливання світових аграрних ринків, зміни торговельних режимів та логістичні обмеження, що підвищило б стійкість запропонованих сценаріїв.

9. Практичні рекомендації, сформульовані у 3 розділі, варто було б додатково структурувати за часовими горизонтами впровадження (коротко-, середньо- та довгостроковими), що сприяло б їх більш ефективному використанню в системі стратегічного та операційного управління сільськогосподарськими підприємствами.

10. Представлена класифікація воєнних кейсів (додаток В.2) у логіці моделі «Вживання → Адаптація → Резильєнтність → Відновлення» є методично обґрунтованою, однак доцільно більш чітко визначити критерії віднесення кожного кейсу до відповідної стадії моделі.

11. У додатку В 4 представлена система показників методично обґрунтована, однак доцільно більш чітко описати алгоритм трансформації традиційних статистичних індикаторів у показники інституційного аналізу, що сприятиме посиленню зв'язку між статистичною базою та її інституційною інтерпретацією.

Водночас наведені зауваження та дискусійні положення не применшують загального позитивного враження від дисертаційної роботи. Вони мають переважно уточнювальний характер і не впливають на обґрунтованість основних наукових положень і висновків, що виносяться на захист дисертації.

9. Відповідність дисертації вимогам, що пред'являються для здобуття ступеня доктора філософії. Тема дисертаційного дослідження, визначені об'єкт і предмет, логіка побудови та змістове наповнення роботи, а також сформульовані наукові положення й висновки повною мірою відповідають спеціальності 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Обсяг і структура дисертації свідчать про проведення автором ґрунтовного, комплексного та всебічного дослідження обраної наукової проблематики, що дало змогу сформулювати науково обґрунтовані рекомендації щодо вдосконалення інституційного забезпечення управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств з метою підвищення ефективності та стійкості аграрного виробництва. Результати дослідження логічно структуровано у висновках до розділів і загальних висновках, які узгоджуються з визначеними завданнями та загальною концепцією роботи.

Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість наукових публікацій відповідають вимогам пунктів 5–9 Постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами). Здобувачем сформовано необхідні теоретичні знання, практичні вміння, навички та компетентності, передбачені стандартом вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня за спеціальністю 073 «Менеджмент», виконано самостійне наукове дослідження, оформлене у вигляді дисертації, а його ключові результати оприлюднено у наукових публікаціях (п. 5).

Дисертаційна робота містить нові науково обґрунтовані результати, спрямовані на вирішення конкретного наукового завдання – узагальнення теоретико-методичних положень і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення інституційного забезпечення управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств з метою підвищення ефективності та стійкості аграрного виробництва, що має важливе значення для галузі знань 07 «Управління та адміністрування» (п. 6). Робота виконана державною мовою та відповідає встановленим вимогам щодо оформлення дисертацій згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами), наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами), а також постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Обсяг основного тексту дисертації відповідає вимогам освітньо-наукової програми Білоцерківського національного аграрного університету з урахуванням специфіки галузі знань 07 «Управління та адміністрування» та спеціальності 073 «Менеджмент». Дисертацію подано до захисту у вигляді спеціально підготовленого рукопису (п. 7).

Наукові результати дослідження висвітлено у 7 наукових публікаціях здобувача (п. 8), серед яких чотири одноосібні статті у наукових фахових виданнях України та одна стаття у періодичному науковому виданні, індексованому у міжнародній наукометричній базі Scopus (крім видань держави-агресора), виконана у співавторстві. Публікації відповідають тематиці дисертації, відображають її основні результати та обґрунтовують сформульовані висновки. Дотримано вимогу щодо відсутності більше ніж однієї статті в одному випуску наукового видання (п. 9).

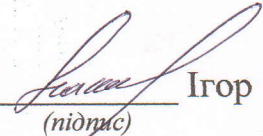
Окремо слід відзначити, що 7 наукових статей мають цифровий ідентифікатор DOI (Digital Object Identifier), що підтверджує їх відповідність сучасним стандартам наукової комунікації.

10. Загальний висновок. Дисертація ГОМОНА Олександра Вікторовича відповідає заявленій темі та забезпечує її всебічне й комплексне розкриття. Матеріал викладено логічно, послідовно й системно, структурні складові дослідження є взаємопов'язаними, а сформульовані висновки та пропозиції органічно впливають зі змісту дисертації.

Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що вона є актуальним, завершеним і цілісним науковим дослідженням. Робота характеризується науковою новизною отриманих результатів, має вагомe теоретичне значення для формування та розвитку інституційного забезпечення управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств та практичну цінність для підвищення ефективності та стійкості аграрного виробництва. Дисертація виконана на належному науково-методичному рівні, відзначається логічністю структури, обґрунтованістю висновків і відповідністю сучасним вимогам до наукових праць. Дисертація відповідає вимогам постанови КМ України від 23.03.16 р. № 261 (із змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.17 р. № 40 (із змінами), а також постанови КМ України від 12.01.22 р. № 44 (із змінами), що регламентують порядок присудження ступеня доктора філософії.

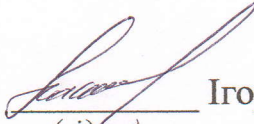
З огляду на викладене, дисертаційну роботу ГОМОНА Олександра Вікторовича на тему: «Інституційне забезпечення управління виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств» доцільно рекомендувати до публічного захисту в разовій спеціалізованій вченій раді з метою здобуття ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування».

Голова засідання, гарант ОНП,
декан економічного факультету,
доктор економічних наук, професор

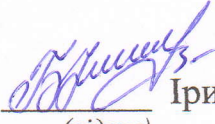

(підпис) Ігор ПАСКА

Рецензенти:

декан економічного факультету,
доктор економічних наук, професор

(підпис) Ігор ПАСКА

доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
кандидат економічних наук, доцент

(підпис) Ірина АРТІМОНОВА

Підписи Ігоря ПАСКИ та Ірини АРТІМОНОВОЇ засвідчую:

начальник відділу документообігу
і кадрового забезпечення

(підпис) Олена ЮРЧЕНКО

«11» лютого 2026 р.

